

Prøven i Teoretisk Pædagogikum 2024-25

Tema 1: Faglig læsning

Opgaveformulering

Du skal inden for temaet 'faglig læsning' udarbejde en problemformulering, der fokuserer på et didaktisk problem, du har oplevet i din undervisning. Ud fra problemformuleringen skal du analysere og vurdere et undervisningsforløb i et af dine fag eller i fagligt samspil, hvor du har fokus på faglig læsning. Du skal inddrage almen didaktik og fagdidaktik, og dine didaktiske valg skal begrundes både teoretisk og praktisk. Du skal udvælge den empiri fra din undervisning, der skal være udgangspunkt for din analyse og refleksion, og du skal gøre rede for, hvordan du vil opbygge og gennemføre analysen og refleksionen. Desuden skal du forholde dig til, hvordan din analyse og refleksion kan være et udgangspunkt for didaktisk udviklingsarbejde i din undervisning eller på skolen. Se i øvrigt om krav til opgaven i Studieordningen for Uddannelsen i teoretisk pædagogikum.

Temaets legitimering

I gymnasiets læreplaner er det en underforstået præmis og en skjult forventning, at eleverne skal læse, idet der er et krav om omfang af det faglige stof, der gøres op i et antal sider. Læsning indgår i alle fag, og der læses mange typer af tekster, og der anvendes forskelligartede repræsentationsformer, som eleverne skal lære at læse alt efter fag og medie. Læsning er ikke kun læsning af verbaltekst.

Læseforsker fra Nationalt Videnscenter for Læsning Jesper Bremholm peger på, at de tekster, eleverne møder i gymnasiet er vanskelige, og det man forventer, at eleverne kan forholde sig til, er ret krævende. 70% af en ungdomsårgang kommer i dag i gymnasiet, men kun 8% af de unge er i stand til at skabe dyb inferens ifølge PISA. Mange elever har derfor ikke de faglige forudsætninger for at læse og forstå de faglige tekster.¹

I disse år er læsning under forandring. Vi læser anderledes end tidligere, fordi papirbogen har fået konkurrence fra lydbøger, i- og e-bøger, mobilere og sociale medier, og det betyder, at vi læser mere, men også mere fragmenteret. I den situation er det vigtigt, at eleverne bliver undervist i kritisk at læse, vurdere og diskutere tekster på de nye betingelser.²

¹ Weirsøe, Mathilde (2023): 'Læs teksten, som var det første gang.' I *Gymnasieforskning*, nr. 30. Side 22-25. Interview med Jesper Bremholm om faglig læsning i bl.a. matematik og naturfag.

² Tonsberg, Signe (2023): Læsning, teknologi og samfundsudvikling. I *Gymnasieforskning*, nr. 30. Side 18-21. Interview med Jeppe Bundsgaard om kritisk læsning i skolen.

Den form for læsning, der ifølge forskningen kan betragtes som truet, er den opmærksomme, koncentrerede og reflekterede læsning – det, som også kaldes for *dybdelæsning*.³

Stavanger Deklarationen påpeger, at læsning af længere tekster er uvurderlig for udviklingen af visse former for kognitive færdigheder som fx koncentration, udbygning af ordforråd og hukommelse. Det anbefales at skoler og skolebiblioteker fortsat motiverer studerende til at læse trykte bøger og at afsætte tid til det i læseplanerne.⁴

Definitioner

Læsning er traditionelt blevet defineret som afkodning x læseforståelse. Jeppe Bundsgaard har præsenterer en udvidet formel, som inddrager flere kontekstuelle forhold, der er relevante i forhold til faglig læsning i skolen. Formlen peger på, at læsning altid foregår i en kontekst og med et formål, og at læsestrategier må afpasses i forhold til, hvilket fag man læser i, og hvad der er det faglige formål med læsningen.⁵

Skriveforskerne Bettina Buch og Vibeke Christensen er inde på det samme, når de siger, at vi ikke bare skal fokusere på faglig læsning, men på fagspecifik læsning – dvs. den specifikke læsekompetence, der skal til for at kunne læse en faglig tekst i netop dette fag med et bestemt formål.⁶

Invitationer til anden litteratur og forskning

I bogserien 'Fag og læsning'⁷ beskriver gymnasielærere de barrierer, eleverne møder, når de skal læse fagligt. Kapitlerne er målrettet de enkelte fag på de fire gymnasiale uddannelser, og forfatterne tager udgangspunkt i Jeppe Bundsgaards 'udvidede læseformel', i viden om 'aktiv læsning' og viden om 'læsning af skærmbaserede tekster'.

Den taskbaserede læsning deler den faglige læsning ind i tre dele: *før*, *under* og *efter* læsningen. I *før*-læsningen sættes der et formål med læsningen, og tekstens tema undersøges, i *under*-læsningen lægger læseren mærke til bestemte ting i teksten og danner sig indre billeder, og i *efter*-læsningen skal det læste bearbejdes og lærerens opsamling sikre forståelsen.⁸

³ Hauer, Kristiane (2024): *Læsning og fordybelse*, Aarhus Universitetsforlag. Begrebet 'dybdelæsning' bliver introduceret af Sven Birkerts & Maryanne Wolf i 2016.

⁴ <https://ereadcost.eu/stavanger-declaration/>

⁵ Bundsgaard, Jeppe (2010) "En ny læseformel", *Læsepædagogen*, 5, årg. 58, november 2010.

Formlen er således ud: $Læseforståelse = (Forlæsning + Aflæsning + Medlæsning) \times$
 $Ordforståelse \times Tekstforståelse \times Scenarieforståelse \times Kontekst \times Læseform \times Eget projekt$

Formlen forklares her: <https://www.youtube.com/watch?v=uQbbPLh-Kls>

⁶ <https://blog.folkeskolen.dk/blog-center-for-grundskoleforskning-forskning/vi-har-jo-faglig-skrivning-hvorfor-sa-ogsaa-fagspecifik-skrivning/114894>

⁷ Margrethe Mørch (red.) (2015).: Fag og læsning – på de gymnasiale uddannelser (henholdsvis stx, hf, htx, hhx), Systime.

⁸ Henriksen, Birgit; Fernández, Susana F.; Andersen, Hanne Leth og Fristrup, Dorte (2020). *Hvorfor gør jeg det, jeg gør?* Samfundslitteratur.

Bogen "At læse i alle fag"⁹ understreger, at læsning er mere end en færdighed. Det er en kompetence, som gør, at man føler sig hjemme i en skriftkultur og kan anvende det skrevne til egne formål. Bogen introducerer bl.a. til genrer og læsemåder i fagtekster, om at læse på sætningsniveau og læsning af multimodale tekster.

Bente Kristiansen¹⁰ viser, hvordan forskellige fag og faglige diskurser kræver forskellige læsestrategier. Hun kommer med forslag til, hvordan man kan forbinde læse- og skriveaktiviteter.

Tidsskriftet 'Viden om literacy' indeholder mange relevante artikler. I nr. 24 fra 2018 undersøges læsning og skrivning i gymnasiet og folkeskolen i et literacyperspektiv, herunder hvordan elever ser sig selv i forhold til læseopgaver.¹¹

Jesper Bremholm har skrevet et "inspirationshæfte om læseguide", et didaktisk redskab til at støtte og udvikle elevers faglige læsning.¹² Bremholm lægger vægt på, at læseguiden skal stilladsere eleverne til fagspecifik læsning med fokus på bl.a. fagterminologi og faglig diskurs, og at den skal være forståelsesorienteret. I et interview i Gymnasieforskning understreger Bremholm det vigtige i, at faglærerne arbejder med elevernes læseforståelse i fagspecifikke kontekster, fordi inferensdannelse er vidt forskellig fra fag til fag, og fordi fagenes lærebøger kan være det, som han kalder 'ubetænksomme'.¹³

Helene Thise og Katja Vilien præsenterer ligeledes 'en læseguide' som en del af en 'Broen til fagsproget'. Gennem en række praksiseksempler har bogen til formål at hjælpe lærere med at undervise elever i at tilegne sig strategier for læsning og notering.¹⁴

Læseforsker Kristiane Hauer peger på, at det kan være en mulighed som en del af skolens fælles læsedidaktik at arbejde med en generel dybdelæsningskompetence for at træne eleverne i at læse længere sammenhængende fagtekster som en grundlæggende studiekompetence.¹⁵ Det omfatter også litterær og æstetisk læsning. Den æstetiske læsning ses som indeholdende et potentiale for at

⁹ Maagerø, Eva og Tønnesen, Elise Seip (2009). At læse i alle fag. I Eva Maagerø og Elise Seip Tønnesen (red.). *At læse i alle fag*. Klim. Læsning som grundlæggende færdighed defineres side 17-19 og udfoldes videre i resten af kapitlet. Og i bogens øvrige kapitler.

¹⁰ Kristiansen, Bente (2023). *Om at skrive på universitetet*. 2. udgave. Syddansk Universitetsforlag. Se kapitel 4 "Læse for at lære" og forslag til at forbinde læse- og skriveaktiviteter i kapitel 8 og 9.

¹¹ <https://videnomlaesning.dk/media/2561/24.pdf>

¹² <https://www.videnomlaesning.dk/media/1782/laeseguide-hvad-hvorfor-og-hvordan-jesper-bremholm.pdf>

Jf. OECD-rapporten Reading for change modellen side 36:

<https://www.oecd.org/education/school/programme-for-international-student-assessment-pisa/33690904.pdf>

Se også Bremholm, Jesper; Buch, Bettina og Lützen, Peter Heller (2020). *Bedre tekstlæsning på ungdomsuddannelserne. Strategier og læseguides*. Dafolo.

¹³ Jf. note 1.

¹⁴ Thise, Helene og Vilien, Katja (2023): *Broen til fagsproget*. Samfundslitteratur. Siderne 132-169.

¹⁵ Kristiane Hauer (2024): *Læsning og fordybelse*. Aarhus Universitetsforlag. Side 211-12.

træne elevernes dybdelæsning¹⁶ og for at arbejde med indlevet og undersøgende læsning,¹⁷ hvormed også deres evne til at tænke kritisk og kreativt trænes.

¹⁶ Kamp, Kamp (2023): 'Væk læselysten med dybdelæsning', interview med Kristiane Hauer og Sarah Bro Trasmundi, i *Gymnasieforskning* nr. 30. Siderne 32-34.

¹⁷ Vennerstrøm, Anne Vibeke og Grønlund, Anna Holm (2023): *Læs, lær, lev*. Dansk lærerforenings Forlag.